

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

Eettinen kipu ja riski –
Humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen
riskit, ennakoarvioinnin tarpeellisuus sekä
ohjeistaminen
Tieteiden talo, Helsinki 6.10.2008

HYMY II -työryhmän puheenjohtaja,
kehittämispäällikkö
Arja Kuula, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto,
tutkimuseettinen neuvottelukunta

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

HYMY II (1.11.2007-31.12.2008) kokoonpano

Puheenjohtaja: Arja Kuula,
Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto

Varapuheenjohtaja:
Outi Konttinen, ETENE/Lääketieteel-
linen tutkimuseettinen jaosto

Sihteeri: Liisa Nieminen,
Tutkimuseettinen neuvottelukunta

hallintotiede/sosiaalitiede
hoitotiede, oikeustiede,
taloustiede, filosofia, historia,
sosiologia, psykologia,
perinnetieteet,
kirjallisuudentutkimus

Jäsenet:

Katie Eriksson, ÅA
Kaijus Ervasti, Optula
Heta Gylling, HY
Kari Hämäläinen, VATT
Christer Kuvaja, SLS
Klaus Mäkelä
Vuokko Niiranen, KuY
Ritva Nupponen, UKK-instituutti
Ulla-Maija Peltonen, SKS
Matti Savolainen, TaY

Työryhmän tehtävät

1. Selvittää eettisen ennakoarvioinnin tarpeellisuus, erityisesti suhteessa tutkijoiden itsesäätelyyn ja tutkimuseetiikan koulutukseen
2. Tehdä ehdotus mahd. ennakoarvioinnin tueksi tarvittavista asiakirjoista (viitekehys ja sisällöllinen ohjeisto)
3. Tehdä ehdotus mahd. ennakoarvioinnin toteuttamiseksi käytännössä (aikataulu, organisointi, rahoitus, vaikutus tiedeyhteisölle)

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

Työryhmän työskentely

- Säännölliset kokoukset
- Seminaarit
 - Ennakkoarvioinnin tarpeellisuus - *Hyvä, paha etiikka*: 10.3.2008, Tieteiden talo, Helsinki
 - *Ennakkoarvioinnin raamit*: 9.6.2008, Tieteiden talo, Helsinki
 - Sisällöllisen ohjeistuksen tarve, sisältö ja tekijät – *Eettinen kipu ja riski*: 6.10.2008
 - Loppuraportin julkistaminen: joulukuu 2008 tai tammikuu 2009
- Työskentelyn avoimuus: <http://www.tenk.fi/hymy/> (asettamispäätös, tehtävät, seminaariohjelmat ja –esitykset, kokouspöytäkirjat)
- Sosiologia -lehden keskustelu 2/2008 ja 3/2008

Ennakoarvioinnin ongelmat

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

- Ei esimerkkejä vakavista tutkimuksen aiheuttamista haitoista
- Valtaosa HYMY-alojen eettisistä ongelmista ei eettisellä arvioinnilla tavoitettavissa
- Riskien ja haittojen arvioinnin epävarmuus, tutkimuksen hyötyjen määrittämisen vaikeus
- Arviointibyrokratia voi muodostua itsessään eettiseksi ongelmaksi

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

Ennakoarviointi olisi tehtävä tutkimuksille, jotka

- Tehdään ilman tutkittavien tietoon perustuvaa suostumusta
- Kohdistuvat alaikäisiin (tunnisteellisen tiedon kerääminen alle 15-vuotiailta ilman vanhempien lupaa)
- Merkitsevät puuttumista fyysiseen koskemattomuuteen
- Joiden tarkoituksena on vaikuttaa tutkittavan käyttäytymiseen tavalla, joka voi vahingoittaa heitä
- (Vapaaehtoinen arviointi yksilöidystä tarpeesta, esim. rahoittajan, tutkimusorganisaation, julkaisijan vaatimus)

Vapaaehtoisuuteen perustuva sitouttamismalli

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

- Periaate sama kuin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeisiin sitouttamisessa (yliopistot, ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset, rahoittajat)
- Tutkimusorganisaatiot sitoutuisivat perustamaan alueellisia eettisiä toimikuntia humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ennakkoarviointia varten.
- TENK:n HYMY II työryhmän laatima ohjeisto, johon yliopistot, tutkimuslaitokset ja muut tahot (tutkimusrahoittajat) sitoutuisivat.

HYMY-alojen eettisten ohjeiden lähtökohdat

- Tutkijalla vastuu tutkimuksensa eettisyydestä; ammattitaidon, koulutuksen ja tutkimuksen ohjauksen merkitys
- Tutkittavien näkökulmasta lähtökohtana perusoikeudet, ei ihmisten kategorisointi haavoittuviin ja erityissuojeltaviin (mutta instituutioissa ja laitoksissa tehtävien tutkimusten valta-asetelmat huomioitava)
- Osallistumispäätöksensä lisäksi tutkittavalla itsellään on oikeus määritellä ja asettaa yksityisyyden ja aiheiden arkaluontoisuuden rajoja
- Tutkimuksen näkökulmasta lähtökohtana ovat tiedonhankintatavat ja tutkimuksen tietosisällöt, eivät oppiaineet tai tutkimusalat